

„Nesek sau rožės prie kasų“

VI. Paulauskas

(Kaip gimė Maironio Dueto tekstas ir muzika)

Aš, aš, aš gamtai nie pasidarbavi-
ma, geta, širdi, ir malonia, atminti
Aš ne koks žinovas, bet visgi man
patiko gaida. Didesniems žinovams
rodėiau: saki, kad gaida graši ir bus
populare; daugelį patiks. Aš ir dar
kartą, nuo širdies. Prel. Maironis

Didžiojo karo metu, 1915 metais, rusų karo valdžios įsakymu iš Kauno buvo evakuotos (išdangintos) ir saugesnes vietas visos valstybinės įstaigos ir mokyklos. Žemaičių Kunigų Seminarija su visu mokomuoju personalu ir auklėtiniais buvo perkelta į Panevėžį, o vėliau — į Br. Brazdžio Vašakėnų dvarą. Buvęs anuomet tos seminarijos rektorius prel. Maironis Mačiulis apsigyveno Senosios bažnyčios klebonijoje, pas kun. J. Stakauską.

Panevėžio bažnytinis choras, kuriam anuomet vadovavo šiuos žodžius rašantysis, tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu atžvilgiu buvo gana stiprus iki užimant Panevėžį vokiečiams. Nauji krašto ir miesto šeiminkai iš pradžių buvo labai griežti: uždraudė visokius susirinkimus, apribojo vaikščiojimo laiką ir t.t. (pav., buvo uždrausta vaikščioti ir pasirodyti gatvėje nuo 4 val. p. p. iki 6 val. rytą).

Aišku, toks drakoniškas suvaržymas buvo numarinęs bet koki visuomenišką gyvenimą. Tačiau ilgainiui režimas ėmė švelnėti, krašto valdovai atleido vadžias, ir gyvenimas iš lengvo ėmė atgyti. Į chorą ėmė grįžti senieji choristai, įstojo daug naujų, ir choras vėl sustiprėjo. Varžantis su vokiečiais, kurie irgi retkarčiais suorganizuodavo savo chorą, teko nemažai padirbėti su savuoju lietuvišku bažnytiniu choru. Be bažnytinio repertuaro, choras mokėsi liaudies dainų ir beveik kas sekmadienis rengdavo vaidinimus su koncertine dalimi.

To choro bendrųjų repeticijų, kurios buvo daromos mano bute, dažnai ateidavo pasiklausyti ir prel. Maironis. Kadangi chore buvo gražių balsų, tad keletą dainininkų bei dainininkių buvau išmokęs solo, duetų. Kartą velionis, pasiklausęs choro ir solistų dainų, pagailino, kad lietuviškosios muzikos repertuare per maža esą solinių bei duetinių dainų, ir paklausė mane, ar aš negalėčiau parašyti muziką duetui. Man atsakius, kad gal ir pamėginčiau tatai padaryti, prel. Maironis paprašė popieriaus ir pieštuko. Tęsiant man choro repeticiją, velionis mano paties bute ekspromptu per kokią valandą

parašė labai plačiai po visą Lietuvą ir net užsieny dainuojamą duetą „Nesek sau rožės prie kasų“. (Labai gaila, kad paties velionies ranka rašytas to dueto rankraštis, kurį buvau įteikęs bene 1931 metais saugoti buv. Panevėžio muziejaus konservatoriui p. S. Baneliui, perkraustant muziejų į kitas patalpas kažkur dingo).

Nežinau, kuo aiškinti, kad autorius dueto tekstą parašė tik per vieną valandą, o man pakako trijų, keturių valandų muzikai parašyti. Bene svarbiausias faktorius tos dainos efektingumui buvo kilnus pasigėrėjimas estetiškuoju grožiu. Mat, kaip tik viena grakščios ir patrauklios išvaizdos dainininkė, turėjusi gana gražų balsą ir dainavusi solo, gebėdavo ateiti į repeticijas prisisėgusi sau rožę prie kasų. Tad labai gali būti, kad ji ir bus buvusi teksto, o vėliau ir muzikos pasisekimo akstinas. Bent taip sprendžiu patsai iš savo patyrimo, kurdamas tam duetui muziką.

To dueto tekstas, kiek pataisytas, vėliau buvo įdėtas į naująją „Pavasario Balsų“ laidą. Matyt, jis daug kam patiko, nes, pav., a. a. prof. J. Naujelis 1921—2 m. lankydamasis su koncertais Amerikoje, tam pačiam tekstui parašė savo muziką, o vėliau ir amerikietis Bačiulis parašė jam muziką. Bet charakteringa, kad tų visų duetų motyvai nuostabiai panašūs. Apie tai muzikos kritikas p. J. Žilėvičius viener sako, kad iš muzikos struktūros tie visi trys duetai vienas į kitą panašūs, kaip trys vandens lašai. Nenorėčiau bet ko įtarinėti pasinaudojus pirmąja, kilmine mano kompozicija, — ypač a. a. prof. Naujelio, nes velionis, kiek man teko su juo kalbėtis, rašydamas tam duetui savo muziką, net nežinojęs, kad tam tekstui esu daug anksčiau parašęs muziką. Be to, velionis, susipažinęs su mano rašytąja muzika ir dėkodamas už mano kūrinio dedikavimą, pats nuoširdžiai pasisakė, esą, jam mano rašytoji muzika labiau patinkanti.

Nors Maironio tekstui muziką parašiau 1916 m., tačiau dėl karo teišspausdinau tik 1922 m. Gavęs iš spaustuvės leidinį, visų pirma vieną egzempliorių dedikavau teksto autoriui — a. a. prel. Maironiui, iš kurio 1923 m. vasario mėn. 3 d. sulaukiau padėkos (jos fotografiją čia mato gerb. skaitytojai. R e d.).

Šiais metais vasarodamas Birštone ir kalbėdamasis su „Mokslų Dienų“ redaktorium p. L. Kuodžiu kūrybos temomis, sužinojau, esą, a. a. prof. kan. Tumas Vaižgantas, laikydamas V. D. universitete paskaitas apie Maironio kūrybą, tarp kitko, pagailinęs, kad niekas iš mūsų kompozitorių nesukūręs muzikos tokiam eilėraščiui, kaip „Nesek sau rožės prie kasų“, kurs prašyte prašasis muzikos... Tas tiktai rodo, kad dueto tekstas, specialiai rašytas muzikai, ko geriausiai atitiko savo paskirčiai.

Baigdamas dar noriu pažymėti, kad man pačiam teko girdėti kartą šis duetas su mano muzika rusų kalbos vertime; be to, jį kartą girdėjau ir iš Lenkijos. Duetu pasisekimas tenka gal ne tiek muzikai, kiek maestriškai parašytam tekstui, kurs galėjo gimti tik tokioj jautrioj ir kilnioj širdy, kokia Aukščiausiojo buvo suteikta didžiam Lietuvos dainiui — Maironiui.